

08.11.2017 р. № 797-р. Дата оновлення: 14.02.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.11.2019).

7. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.11.2019).

8. Тацій В.Я., Петришин О.В., Барабаш Ю.Г. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.) О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2011. 1128 с.

ПРАВОВА ОХОРОНА КОНСТИТУЦІЇ

Гончар Н.В., здобувач ступеня вищої освіти бакалавра 2 курсу Навчально-наукового інституту № 3, Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри конституційного права та прав людини, Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Терещенко Л.В.**

Поява та прийняття Конституції вимагає потреби забезпечення її статусу Основного закону, як закону з підвищеним ступенем стабільності та таким, що має вищу юридичну силу. Однак, потрібно пам'ятати, що Конституція - явище історично змінне та постійно розвивається і потребує удосконалення, тому мова йде про стабільність у певний історичний період існування суспільства і держави, тобто, за словами німецького юриста, державознавця, представника юридичного позитивізму Г.Єллінека: "Основні закони, як і всі інші, з невідворотною необхідністю втягнуті у потік історичних явищ"[1, с.4].

Оскільки порушення специфічного статусу Конституції може призвести до руйнування правової системи та спричинити кризу політичної системи держави, це привело до ідеї створення у державі системи різноманітних заходів правового характеру, змісту, спрямованих на припинення порушень та збереження непорушності Основного закону держави. З огляду на це зроблено спробу визначити головні завдання, що стосуються охорони основного закону держави та вказати напрями їх здійснення. Загалом мета охорони Конституції полягає у забезпеченні її стабільності, верховенства, захисті прав людини і громадянина та дотриманні принципу розподілу влади.

Завдання у сфері охорони Конституції здійснюються у таких напрямках: правова охорона конституції як основного закону, що наділений найвищою юридичною силою; правова охорона діючого порядку здійснення і організації державної влади; правова охорона взаємовідносин між особою та державою в цілому.

Оскільки дані завдання у реалізуються за допомогою певних гарантій та засобів, які в свою чергу створюють систему взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, то їх виконання є неможливе без з'ясування сутності поняття правової охорони конституції системи правової охорони конституції та правової категорії.

Ми не можемо дати єдине визначення змісту правової охорони Конституції, оскільки у всіх вчених є своє бачення щодо тлумачення змісту

даного поняття. Дану категорію треба розглядати у загальносоціальному та спеціальноюридичному розумінні.

У широкому (загальносоціальному) розумінні правова охорона Конституції – це система політичних, юридичних, соціальних, економічних та освітньо-виховних заходів у сфері забезпечення дії конституції та щодо запобігань її порушень. Зокрема, це створення демократичних умов для формування і діяльності державної влади, забезпечення ідеологічної та політичної багатоманітності, створення належних умов для розвитку соціальноорієнтованої економіки, введення юридичного всеобучу.

У вузькому (спеціальноюридичному) розумінні правова охорона конституції розглядається як сукупність засобів, гарантій щодо забезпечення юридичної дії конституції [2, с.504-507], при цьому такі засоби чи гарантії за формою і змістом є конституційно-правовими. Елементами охорони Конституції у широкому розумінні є інші юридичні засоби.

Деякі автори також пов'язують охорону конституції із створенням необхідних умов, розвитком відповідних гарантій, удосконаленням державно-правових засобів і методів забезпечення дії конституційних норм [7, с.15].

Міркування вчених є розбіжними і щодо визначеності елементів системи правової охорони конституції. Єдиною є думка, що елементами системи правової охорони конституції є особливий порядок внесення змін і доповнень до Конституції та конституційний контроль. Даної думки притримуються такі видатні вчені як В.Ф. Мелашенко, О.О. Белкін, Ж.І. Овсепян, В.В. Лазарєв та Ю.А. Юдін. Крім того, до елементів правової охорони конституції належать і такі, як відповідальність вищих посадових осіб за порушення конституції [6, с.159], конституційний контроль парламенту, конституційний референдум, вето глави держави [4, с.30] нормативне і казуальне тлумачення конституції [2, с.507], позбавлення основних політичних прав, можливість заборони політичних партій, надзвичайний стан [8, с.247], право законодавчої ініціативи, а особливо, якщо воно закріплене за органами конституційного контролю [7, с.18].

Звичайно, усі вище перелічені елементи системи правової охорони конституції мають важливе значення, але ми не можемо не погодитися із тим, що все ж ключовими та основними елементами, що застосовуються в інших правових системах є: особливий порядок прийняття конституції; особливий порядок внесення змін до конституції; конституційна відповідальність вищих посадових осіб; конституційний контроль [5, с.525]; тлумачення конституції.

На нашу думку, зазначені елементи правової охорони слід вважати головними, оскільки у всіх перелічених випадках безпосереднім об'єктом охорони є Конституція. Інші елементи стосуються охорони конституції через конституційний контроль.

Конституційний контроль здійснюється органами конституційної юстиції (так званий судовий конституційний контроль), президентом у формі вето, парламентом, парламентаріями, урядом, органами прокуратури, омбудсменом у відповідних формах, шляхом здійснення ними повноважень, передбачених законодавством, а також народом у формі референдуму.

Отже можна запропонувати класифікацію елементів правової охорони конституції: за способом реалізації гарантії правової охорони Конституції, за способом застосування, за часом застосування.

За способом реалізації їх можна поділити на прямі і опосередковані, за способом застосування - інституціональні та процедурні, за часом застосування - превентивні та репресивні

Враховуючи те, що права охорона конституції розглядається у широкому та вузькому розумінні, те, що права охорона Основного закону являє собою сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів, реалізація яких забезпечує його верховенство і стабільність, а також той факт, що охорона конституції здійснюється у сфері правотворчості і у сфері дотримання правових норм за допомогою правових засобів з метою попередження порушень Конституції та їх усунення і припинення, пропонуємо таке визначення поняття правової охорони конституції: права охорона конституції - це сукупність загальносоціальних заходів та спеціальноюридичних гарантій, які беруть участь у правотворчій сфері та дотриманні правових норм. Саме за їх допомогою забезпечується відносна стабільність Основного закону та зменшують його порушення.

Так що ми все-таки повинні розуміти під поняттям "конституція"? Це тільки нормативний акт чи певний суспільно-політичний лад держави? Що є предметом правової охорони конституції?

Німецький конституціоналіст Т.Маунц, один із дослідників даного питання визначив предмет Конституції. На його думку предметом є не держава взагалі, а особлива форма держави, яка встановлена самою конституцією. Об'єктом охорони є правові а також політичні основи конституційного життя в цілому, тобто конституція в матеріальному розумінні [3, с.445-448].

Можна виділити два підходи до даної проблеми. Якщо йдеться про колізії суперечності між Основним законом та будь-яким іншим або коли виникає питання про внесення певних змін чи доповнень до конституції, то необхідно говорити про конституцію як про нормативний акт; якщо ж мова йде про захист безпосередньо конституційного ладу, то Конституцію треба розглядати як систему державно-політичних чи конституційних відносин.

У наш час, коли буквально все піддається змінам, не завжди законним, правовим, актуальною проблемою стала потреба у здійсненні правової охорони Основного Закону держави. Однією з важливих юридичних властивостей Конституції є обов'язковість її спеціального правового захисту як одного з найважливіших об'єктів конституційного права. Права охорона конституції є неодмінною умовою забезпечення її верховенства і стабільності. Вона здійснюється у двох основних формах - конституційний контроль та конституційний нагляд. Необхідність конституційного контролю обумовлена тим, що конституція в державі має вищу юридичну силу, а отже, всі правові акти повинні їй відповідати або не суперечити.

Список використаних джерел:

1. Еллинек Г. Конституції, їх зміни і перетворення. Санкт-Петербург, 1907.
2. Конституційне право: Підручник / За редакцією Лазарєва В.В. Москва: Новий Юрист, 1998..

3. Маунца Т. Державне право Німеччини. Москва, 1959.
4. Овсепян Ж.І. Судовий конституційний контроль в зарубіжних країнах. Ростов-на-Дону, 1991.
5. Стецюк П. Правова охорона Конституції України. // Administracja publiczna u progu XXI wieku. - Przemysl, 2000.
6. Порівняльне конституційне право. Москва: Манускрипт, 1996.
7. Хабрієва Т.Я. Правова охорона конституції. Казань: Изд-во Казан. ун-ту, 1995.
8. Хессе К. Основи конституційного права ФРН. Москва, 1981.

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПРИНЦИПІВ ЗДІЙСНЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Демиденко В.О., професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

За результатами проведеного дослідження міжнародної неурядової організації World Justice Project Україна зайняла 77-у позицію серед 126 країн світу у рейтингу верховенства права за 2019 рік. При цьому World Justice Project, визначаючи індекс верховенства права, враховує забезпечення законності в країні, рівень корупції, відкритість влади, можливості реалізації прав і свобод людини, ступінь забезпечення порядку та безпеки, здійснення правосуддя тощо.

Варто зауважити, що такий результат України у рейтингу країн світу щодо верховенства права є не дивним з багатьох аспектів. На наше переконання, це пов'язано в тому числі з тим, що така частина публічної влади як – муніципальна влада, серед нормативно закріплених принципів діяльності, взагалі не містить принципу верховенства права.

Адже, ст. 4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97–ВР встановлює такі основні принципи здійснення місцевого самоврядування: народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених законами України; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування.

Напевно, відсутність верховенства права серед основних принципів здійснення місцевого самоврядування в Україні обумовлено тим, що на момент прийняття Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97–ВР цей принцип лише знаходив своє нормативно-правове та доктринальне відображення.

Адже вже Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 року № 2493-III встановлює, що служба в органах місцевого самоврядування здійснюється на таких основних принципах як: служіння територіальній громаді; поєднання місцевих і